

Ing. Zuzana Neupauerová, PhD.
Katedra financií
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita

Možnosti využitia duálneho systému vzdelávania po vzore rakúskeho a nemeckého úspechu ¹

Anotácia

Tri dni v škole a dva dni v podniku. Aj takto by mohol vyzerat' týždenný rozvrh žiakov stredných odborných škôl. Ide o takzvané duálne vzdelávanie, ktoré dnes funguje v mnohých európskych krajinách. Odborné vzdelávanie v Nemecku je na jednej z najvyšších priečok politickej agendy. No veľkým problémom je, že nie je dostatok správne vzdelaných ľudí, preto narastá nezamestnanosť medzi mladými.

Kľúčové slová

vzdelávanie, duálny systém, Nemecko, Rakúsko, Slovensko, absolvent

Úvod

Otázka odborného vzdelávania je stále veľmi aktuálna, najmä pre pretrvávajúcu krízu a vysokú nezamestnanosť v mnohých krajinách. V Rakúsku dlhodobo funguje systém školstva, ktorý prepája teoretické vedomosti získané v škole s praktickými skúsenosťami. V tejto krajine navštevuje učňovské školy až 80 % mladých ľudí, čo je oproti 30 % navštevujúcim odborné školy s prevahou prípravy na manuálne profesie na Slovensku výrazný rozdiel. Z týchto 80 % využíva 40 % študentov duálny systém vzdelávania a 40 % absolvuje plne školské učňovské vzdelávanie. Praktické vzdelávanie nie je určené len pre učňov, ale aj pre absolventov odborných učilíšť, vyšších škôl pripravujúcich na povolanie a univerzít. Výhodou tohto systému je, že učebne planý a teória sa prispôsobujú požiadavkám hospodárstva a učni sú odborne vzdelávaní priamo v podnikoch.

¹ Tento príspevok je výstupom projektu mladých vedeckých pracovníkov PMVP č. I-13-103-00: *Moderné formy rozpočtového hospodárenia v podmienkach Slovenskej republiky v kontexte rozpočtovej politiky Európskej únie.*

Uskutočňujú sa aj spoločné projekty medzi školou a hospodárstvom, napríklad prostredníctvom diplomových prác, ktoré môžu byť veľkým prínosom pre výskumné a vývojové projekty, ako aj pre samotnú prax. Prepojenie teórie a praxe je vzorom pre celú Európu a je kľúčovým faktorom hospodárskeho úspechu Rakúska. Špecifické odborné schopnosti, ako aj fundované poznatky rakúskych zamestnancov oceňujú aj mnohí zahraniční investori.

1. Vzdelávanie orientované na prax

Veľký dôraz kladie rakúsky vzdelávací systém na špecializáciu, ktorá je vždy daná, či ide o vyššie školy vzdelávajúce v oblasti techniky, alebo obchodu. Vyšší technický ústav pre strojárstvo ponúka napríklad viac ako 10 vzdelávacích odvetví. Kontakt s priemyslom udržiava v Rakúsku okolo 20 vyšších odborných škôl, ktoré ponúkajú viac ako 150 študijných odborov, a tiež 13 univerzít. Roku 2006 sa v celosvetovom porovnaní kvality vzdelávacích systémov umiestnilo Rakúsko na treťom mieste. V roku 2012 sa prepadlo na 26. priečku, napriek tomu však vzdelávací systém Rakúska patrí k tým najkvalitnejším. Nemecko je v tomto rebríčku na dvadsiatom mieste, zatiaľ čo Slovensko až na nelichotivom 120. mieste.

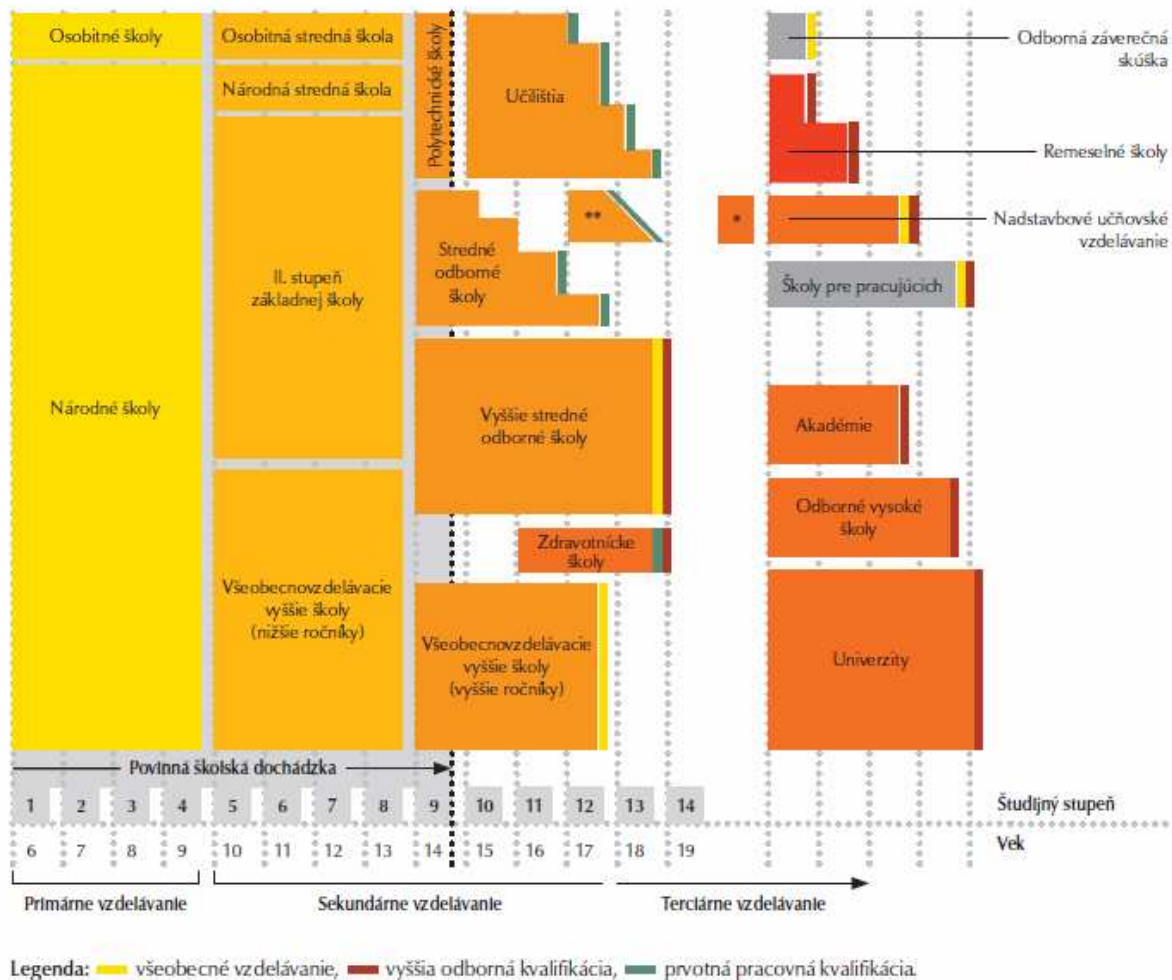
Do procesu vzdelávania je potrebné zapojiť kľúčových zamestnávateľov a presvedčiť ich, že koordinované vzdelávanie im môže priniesť množstvo výhod. Zdanlivá finančná náročnosť počiatočných nákladov, ktoré je nutné investovať do študenta, sa zamestnávateľovi mnohonásobne vráti. Nielenže študent vytvára hodnotu už počas svojej praxe v podniku, ale po ukončení štúdia získava zamestnávateľ plne kvalifikovaného pracovníka, ktorý môže okamžite nastúpiť do pracovného procesu a vďaka praktickému vzdelaniu je jeho produktivita od začiatku omnoho vyššia ako produktivita pracovníkov, ktorí majú iba teoretické vedomosti. Do potenciálnych pracovných síl sa v Rakúsku investuje takmer 13 000 dolárov na osobu, čo je suma prevyšujúca priemer krajín OECD. Na porovnanie, na Slovensku je to necelých 5 000 dolárov.

2. Vzdelávanie dospelých orientované na prax je celospoločenskou úlohou

Vzdelávanie orientované na prax je zárukou získania pracovného miesta, môže zvýšiť mobilitu zamestnancov, zlepšuje šance na postup v zamestnaní a ponúka možnosť opätovného nástupu do pracovného procesu. Ďalšie vzdelávanie orientované na zamestnanie v sebe obsahuje hospodárske, sociálne, ako aj kultúrno-politické faktory, a preto štát nemôže pred otázkami duálneho systému unikáť ani ich neustále prenášať na samotne podniky. V Nemecku má štát podľa ústavy zodpovednosť za primeranú ponuku vzdelania a musí sa

starat' o to, aby sa v odboroch vzdelávania nevytvárali monopoly, ale aby ponuka vzdelania bola dostatočne široká a aby si mohol každý vybrať, kde chce študovať. Táto úloha sa vzťahuje aj na duálne vzdelávanie a neustále rozširovanie odborov a možností.

Vzdelávací systém v Rakúsku

Kvalitatívne a kvantitatívne postačujúcu ponuku praktického vzdelávania je možné vytvoriť len v spolupráci s odborníkmi. Vzhľadom na zvyšujúcu sa potrebu kvalifikovaných odborných pracovníkov sa začína prikladať čoraz väčší dôraz na požiadavky vzdelávania pre konkrétne pracovné miesta. Určitú zodpovednosť za praktické vzdelávanie nesú, prirodzene, aj samotné podniky. Hoci sa zainteresovanosť podnikov na výchove spolupracovníkov pre konkrétne pracovné miesto neustále zvyšuje, podiel malých a stredných podnikov v Nemecku na tomto vzdelávaní je stále nedostačujúci. Na zlepšenie tohto stavu je možné napríklad viac zapojiť do spolupráce odborníkov na vzdelávanie.

Duálny systém vzdelávania môže byť úspešný len vtedy, ak spoločnosti a vzdelávacie zariadenia pôsobiace mimo spoločnosti vyvíjajú spoločne vzdelávacie koncepty, na ktorých

vykonávaní sa následne podieľajú taktiež spoločne. Duálny systém vzdelávania zlepšuje možnosti odstránenia nedostatku odborných pracovných síl a prispieva k odbúraní sociálneho napätia. Vďaka trendu akceptácie vzdelávacích programov podnikmi a ich priblíženiu miestu bydliska je možné otvárať čoraz viac vzdelávacích programov, ktoré môžu byť iniciatívou spolupracovníkov alebo majiteľov spoločnosti.

Pokiaľ sa oni sami podieľajú na otvorení určitého programu, je predpoklad, že v ňom budú aktívnejší a činnjší a budú sa ho snažiť udržať v chode. Týmto spôsobom vznikajú stále nové vzdelávacie impulzy. Rozdielnosť plynúca z predtým nadobudnutých schopností a vedomostí sa postupne vyrovnáva, a odbúrava sa tak vnútropodnikové napätie. Duálne vzdelávanie sa zacielfuje na skupiny, ktoré boli doteraz v rámci vzdelávania zanedbávané a nebola im venovaná dostatočná pozornosť. Napríklad nezamestnaných, ktorí môžu byť týmto spôsobom opäť integrovaní do pracovného procesu. Spektrum vzdelávacích cieľov sa môže neustále rozširovať. Do procesu profesijného vzdelávania dospelých sú čoraz častejšie zahrňané ciele týkajúce sa spoločensko-politických problémov, rozvoja osobnosti, podpory spolupráce, ako aj presadzovania nových pracovných techník a technológií. Duálne vzdelávanie dospelých zlepšuje inovačné schopnosti zúčastnených spoločností. Medzi dodatočne vzdelanie, ktoré by mali zamestnanci absolvovať, patria najmä tieto oblasti:

- znalosti v oblasti používania a obsluhy počítačov,
- znalosti v oblasti ochrany životného prostredia a likvidácie a triedenia odpadov,
- znalosti v oblasti predaja a obchodných techník,
- znalosti v oblasti elektroniky pre kovospracúvacie zamestnania,
- dodatočne znalosti a schopnosti z oblasti spracúvania kovov v elektrotechnických odvetviach,
- znalosti v oblasti spracúvania informácií a učenia sa.

Tento zoznam kvalifikácií dokazuje, že vzdelávanie nie je už v súčasnosti možné chápať iba ako nutnosť, ale aj ako proces neustáleho formovania osobnosti, ktorý umožňuje zamestnancom rýchlo a flexibilne sa prispôbovať neustále sa meniacim podmienkam pracovného prostredia. V minulosti bolo v Nemecku mnoho odborov, ktoré sú dnes označované ako dodatočná kvalifikácia, súčasťou ďalšieho vzdelávania dospelých, čo dokazuje tézu o postupnej fúzii vzdelávacieho obsahu na učňovských školách a ďalšieho vzdelávania. Je nutne, aby bol obsah vzdelávania neustále konfrontovaný s technickými

inováciami, a účastníci ďalšieho vzdelávania sa tak mohli priamo pripravovať na proces produkcie, a aby mohli inovácie zároveň pozitívne ovplyvňovať samotný proces vzdelávania, ktorý tak bude lepšie korešpondovať s praxou. Prostredníctvom tejto konfrontácie je priamo zabezpečovaná inovačná senzibilita jednotlivých vyučovacích miest.

3. Odborné vzdelávacie školy sú partnerom duálneho vzdelávania dospelých

Odborne školy sú na základe ich napojenia na regionálne hospodárske štruktúry a kooperáciu s inštitúciami základného vzdelávania vhodným duálnym partnerom pre podniky aj v oblasti vzdelávania dospelých. Tieto školy môžu podstatne pomôcť situácií v oblasti vzdelávania dospelých. Vzhľadom na politický cieľ vzdelávania poskytnúť bezplatný a rovnoprávny prístup k ďalšiemu vzdelaniu všetkým dospelým je výzvou aj tvorba spoločných vzdelávacích konceptov spolupracujúcich odborných škôl a podnikov, ktoré by boli regionálne realizovateľné, a ponúknuť opatrenia v oblasti vzdelávania dospelých, ktoré by zaujali sponzorov a vytvárali podmienky na vyššiu zodpovednosť zúčastnených podnikov. Základne vzdelanie orientované na povolanie a adaptabilne ďalšie vzdelávanie majú úzky profesijný súvis.

Široké spektrum možnosti odborného základného vzdelávania na vysokej teoretickej úrovni je najlepším predpokladom kvalitného vzdelávania dospelých. Odborným školám patri vďaka za to, že ich angažovanosť vo vzdelávaní dospelých zvyšuje aj kvalitu prvotného odborného vzdelávania vďaka neustálej aktualizácii poznatkov a ich konfrontácií s praxou. Na realizáciu spojenia medzi odbornými školami a adaptabilným vzdelávaním a vzdelávaním orientovaným na kariérový rast sa vytvárajú v jednotlivých nemeckých spolkových krajinách špecifické zákony, ktoré umožňujú získať na odborných školách dodatočne kvalifikácie systému profesijného vzdelávania dospelých. Tieto zákony musia byť prispôbené duálnemu systému vzdelávania. Duálne vzdelávanie dospelých sa môže uskutočňovať prostredníctvom jedného z týchto troch kooperačných modelov:

1. partnerstvo odborných škôl s ďalšími inštitúciami vzdelávania dospelých, napríklad s podnikmi, rôznymi komorami a inými mimo podnikovými inštitúciami rozvíjajúcimi možnosti vzdelávania dospelých,
2. partnerstvo medzi poskytovateľmi profesijných školení prostredníctvom odborných škôl a regionálnych hospodárstiev v oblasti zisťovania potrieb,
3. realizácia zmluvných opatrení pracovnej správy v spolupráci s regionálnym hospodárstvom podľa danej koncepcie vzdelávania dospelých.

Záver

Nie je ekonomicky ani pedagogicky vhodné obmedzovať sprostredkovanie odborných, pracovných a zamestnaneckých kvalifikácií odborných škôl len na základne vzdelávanie a profesijne vzdelávanie dospelých prenechať na v mnohých oblastiach komercionalizovaný a od konkrétnych záujmov závisiaci trh vzdelávania dospelých. Požadovanú kvalitu a kvantitu opatrení v oblasti vzdelávania dospelých je možné dosiahnuť len prostredníctvom využitia všetkých existujúcich zdrojov. Vzdelávanie dospelých je v Nemecku vnímané ako štvrtý pilier vzdelávacieho systému a na jeho rozvoj je nutne prijať dostatočne množstvo nových účastníkov a musí byť tiež rozšírená a vylepšená ponuka regionálnych a tematických programov. Vzdelávanie dospelých musí reagovať na požiadavky podnikov a byť zabezpečené pre potrebné množstvo účastníkov. To, ako vzdelávanie dospelých reaguje na predkladané požiadavky, sa odvíja od jeho financovania, organizácie, kvality, obsahu, certifikácie, metodiky a didaktiky.

Literatúra

- [1] Der Bildungsplan kurz vorgestellt. „Bildung stärkt Menschen“ In: http://www.bildung-staerkt-menschen.de/schule_2004/bildungsplan_kurz
- [2] Bildungsstandards im Fach Deutsch für den Mittleren Schulabschluss. In: http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2003/2003_12_04-BS-Deutsch-MS.pdf
- [3] Bildungsstandards im Fach Mathematik für den Mittleren Schulabschluss. In: http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2003/2003_12_04-Bildungsstandards-Mathe-Mittleren-SA.pdf
- [4] Bildung stärkt Menschen – Bildungsplan 2004 – Häufig gestellte Fragen zum Bildungsplan. In: http://www.bildung-staerkt-menschen.de/schule_2004/fragen_zum_bildungsplan/,
- [5] http://www.bildung-staerkt-menschen.de/schule_2004/golssar/index/html ,
- [6] <http://www.bildungstaerktmenschen.de/service/downloads/Niveauekonkretisierung/Gymnasium/gynkd040719.pdf>
- [7] <http://www.bildung-staerkt-menschen.de/unterstuetzung/schularten/grundschule/kontingentstudentafel>
- [8] http://www.bildung-staerkt-menschen.de/unterstuetzung/schularten/hauptschule_werkrealschule/kontingentstudentafel

- [9] <http://www.bildung-staerkt-menschen.de/unterstuetzung/schularten/realschule>
- [10] <http://www.bildung-staerkt-menschen.de/unterstuetzung/schularten/gymnasium/kontingentsstudentafel>
- [11] KMK- Bildungsstandards : Konsequenzen für die Arbeit an bayerischen Schulen. München: Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung, 2005, 98 s.
- [12] Gymnasium: Das Neue im Bildungsplan für das Gymnasium. In: http://www.bildung-staerktmenschen.de/schule_2004/bildungsplan_kurz/gymnasium
- [13] Gymnasium 2004: Das pädagogische Konzept: In: <http://www.kmbw.de/servlet/PB/s/q6erc518isob71lfoow43ootaz18ftee2/menu/1099153/index.html>
- [14] <http://www.kmk.org/schul/Bildungsstandards/bildungsstandards.htm>
- [15] Schulgesetz für Baden-Württemberg (SchG) z 1.8.1983 (GBL. S.397; K.u.U.S.584). <http://www.schule-bw.de/unterricht/schulenetwicklung/eis>
- [16] Stellungnahme zu den Bildungsstandards Juli 2003. In: <http://www.phybw.de/Standpunkte/Bildungspolitik/bildungsstandards2003.html>
- [17] Statistisches Bundesamt. In: <http://www.destatis.de/download/d/biwiki/schularten.pdf>
- [18] Statistisches Bundesamt. In: <http://www.destatis.de/basis/d/biwiki/ausgtab1.php>
- [19] Statistisches Landesamt Baden-Württemberg. In: <http://www.statistik.badenwuerttemberg.de/FinSteuern/Landesdaten/LRt1803.asp>
- [20] Tatsachen über Deutschland. Berlin : Auswärtiges Amt, 2003. S.312-327.
- [21] Tatsachen über Deutschland. Berlin : Auswärtiges Amt, 2000. S.425-436.
- [22] <http://www.vdp-bw.de/>.

Ing. Zuzana NEUPAUEROVÁ, PhD.

odborná asistentka

Katedra financií

Národohospodárska fakulta

Ekonomická univerzita

Dolnozemská 1, 852 35 Bratislava

Email: neupauerova.euba@gmail.com